

Н. В. Буцен

Новолабунь

НОВОЛАБУНЬ – село Шепетівського (до липня 2020 – Полонського) району Хмельницької області. 2015 Новолабун. сільс. раду (підпорядк. села Титьків, Троєщина та Юровщина) зараховано до Полон. міської об'єднаної територіал. громади. Н. знаходиться на лівому березі р. Хомора (притока Случі, бас. Дніпра), у місці впадіння в неї малої р. Поганка, за 100 км від Хмельницького, 39 км від м. Шепетівка, 20 км від м. Полонне, 26 км від залізнич. ст. Полонне та 18 км від залізнич. зупин. пункту Поляни. Площа 1,63 км². За переписом насел. 2001, проживали 589 осіб; станом на 2020 – 525 осіб; переважно українці (95 %), є багато поляків (4 %). В околицях виявлено артефакти доби неоліту та скіф. періоду. Первісні назви села: Любунь, Лабунь (від прізвища місц. землевласників Любунських, або Лабунських). Істор. датою заснування прийнято вважати 1505 (у 2005 встановлено пам'ятний знак на честь 500-річчя села). Згадується в писем. джерелах 1562–63, 1565–66. Від 1572 – у власності князів Острозьких, від 1603 – князів Любомирських. 1593 зведено Троїц., 1670 – Юр'їв. церкви, а 1661 і 1726 – 2 філіал. православ. храми. 1648 сформовано Лабун. сотню Волин. (Остропіл.) полку. 1648–49, 1651, 1653 та 1757 відбувалися значні сутички між польс. і козац. загонами. У серед. 17 ст. почали розрізняти Стару Лабунь та Нову Лабунь, що свідчить про заселення нової тер.; хоча в офіц. джерелах й надалі фігурувало переважно як одне поселення під назвою Лабунь. 1731 князь Й. Любомирський спорудив костел та каплицю. Згодом діяв монастир кармелітів. 1768 Лабунь зазнав знач. руйнувань під час Коліївщини. У 2-й пол. 18 ст. Волин. і Київ. воєвода Й. Стемпковський на руїнах давнього замку збудував двоповерх. палац, укріплення та фортецю. 1781 і 1787 тут побував польс. король Станіслав-Август Понятовський. Після 2-го поділу Польщі 1793 – у межах Рос. імперії. 1793–95 – у складі Ізяслав., 1795–97 – Волин. намісництв; 1797–1925 – Волин. губ.; 1797–1921 – Ізяслав., 1921–23 – Полон. пов. 1795–97 – повіт. місто; відтоді до серед. 1920-х рр. – містечко. Тривалий час існувала Лабун. волость (до 1923). Здавна сформувалася значна євр. громада (за Всерос. переписом 1897, проживали 1192, станом на 1923 – 952, на 1931 – бл. 600 євреїв). 1866 зведено церкву Покрови Пресвятої Богородиці. 1869 відкрито однокласне нар. училище. 1870 мешкали 1796 осіб, діяли 5 православ. храмів, костел, синагога, 2 євр. молитов. будинки, школа, працювали 3 цегел. і 3 вапняних кустар. підприємства, 6 олійниць, броварня, 2 водяних млини, нараховувався 51 ремісник, проводили щотижневі ярмарки. 1886 – 331 двір і 2118 жит.; 1906 – відповідно 714 і 5739. За переписом 1911, мешкали

6567 осіб. Остан. власниками Лабуні були поміщики Рудницькі. Під час воєн. дій 1918–20 влада неодноразово змінювалася. 1923–30 – у складі Шепетів. округи; 1932–37 – Вінн., від 1937 – Кам'янець-Поділ. (від 1954 – Хмельн.) обл.; 1923–62 та 1967–2020 – Полон., 1962–66 та від 2020 – Шепетів. р-нів. Від 1925 – центр євр. нац. сільс. ради. Пізніше село отримало назву Новий Лабунь, потім – Ново-Лабунь (від 1965 – Н.). Жит. потерпали від голодомору 1932–33 (встановлено імена 220 жертв), зазнали сталін. репресій. Від поч. липня 1941 до поч. березня 1944 – під нім. окупацією. У липні 1941 нацисти розстріляли 80 євреїв. Під час визволення села (20 січня–5 березня 1944) були вбиті 572 рад. воїни. На фронтах 2-ї світової війни загинули 237 воїнів-земляків. На їх честь відкрито пам'ятники. 1957 споруджено Новолабун. ГЕС. Довкола села ростуть ліси та невеликі лісові насадження. Є поклади граніту, глини та піску. Нині працює кооператив «Лабунський» (пл. с.-г. угідь 4335 га, з них орних земель – 3996 га), що вирощує озиму та яру пшеницю, ячмінь, озимий ріпак, сою, соняшник, гречку, кукурудзу, горох, овес, виробляє молоко та м'ясо великої рогатої худоби, є племрепродуктором з розведення полтавської м'ясної породи свиней і кавказької породи овець. У Н. – заг.-осв. школа (2 її приміщення зведено 1899 і 1975, у 1991–2019 тривало спорудження нової двоповерх. будівлі); клуб та бібліотека (розміщені в будинку 19 ст.); лікар. амбулаторія заг. сімей. медицини. 1971 засн. нар. музей історії села (2000 віднесено до держ. частини музей. фонду; понад 1,5 тис. експонатів). Діють Свято-Троїц. (с. Троєщина) та Михайлів. (с. Титьків) православні церкви, греко-катол. храм-каплиця Покрови Пресвятої Богородиці (Н.), а також громада християн віри євангельської «Жива Криниця» (с. Троєщина). Донині збереглися вали пізньосередньовіч. замчища та торг. лавки 19 ст. Серед видат. уродженців – учасник 2-ї світової війни, повний кавалер ордена Слави К. Сірик.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся (Краєзнавчий словник – від найдавніших часів до 1914 року). Т. 2. Вінніпег, 1986;
2. Ксьондзик О. І. Історія Лабуна. Новолабунь, 2001;
3. Михайлишин О. Л. До історії втраченого архітектурного ансамблю містечка Лабунь // Острогіана в Україні та Європі: Мат. Міжнар. наук. симпозіуму. Старокостянтинів, 2001;
4. Матеріали науково-практичної конференції «Полонщина: минуле, сучасне і майбутнє», приуроченої 80-річчю утворення Полонського району. Полонне, 2009;

5. Барташук О. Ю. Лабунь: Істор.-етногр. нарис. Хм., 2012.

Бібліографічний опис:

Новолабунь / Н. В. Буцен// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2021. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-73447>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).